15.0

Szabadidő

kultúra, sport, vásárlás

Érdekvédelmi útmutató

COMPASS

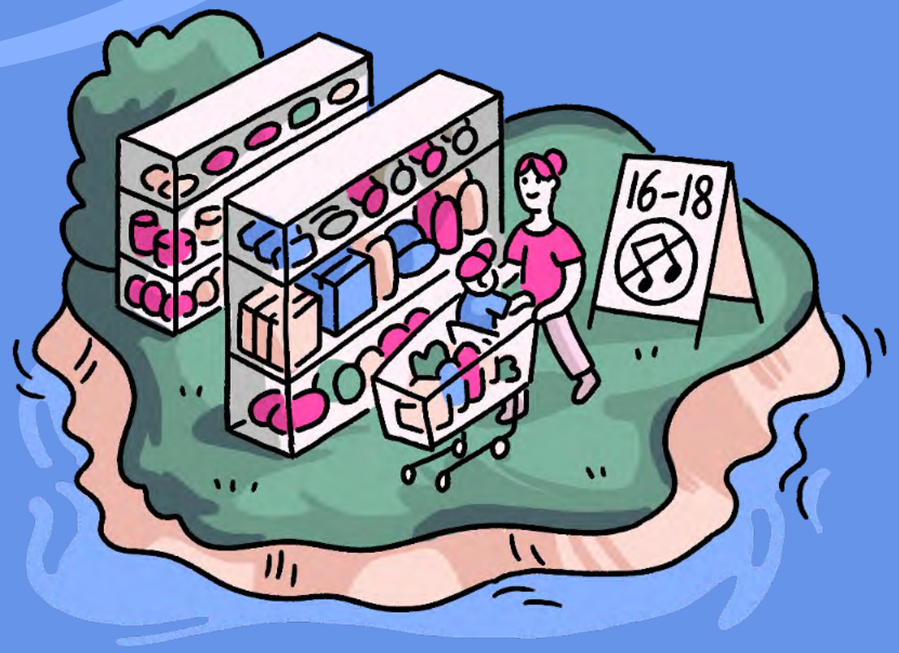

15. Szabadidő (kultúra, sport, vásárlás)

Bevezetés

Ebben a fejezetben azokra a támogatási formákra összpontosítunk, amelyek segíthetik az autista személyeket a szabadidős tevékenységek élvezetében. **Akadálymentesítésnek** nevezzük azt a folyamatot, amely során egy adott célcsoport számára használhatóvá teszünk valamit. Legyen szó épületről, eseményről vagy programról, az akadálymentesítésnek számos formája van. Ez lehet fizikai, információs vagy kommunikációs jellegű, de magában foglalja bizonyos különjogok biztosítását is. Jó példa erre az olyan dokumentumok használata, amelyek különféle kedvezményeket nyújtanak az érintett személyeknek. A következőkben részletesebben bemutatjuk ezeket az akadálymentesítési lehetőségeket és a rendelkezésre álló segítséget.

15.1. Akadálymentesítés a szabadidős tevékenységekben

Az autista személyek esetében az akadálymentesítés nem rámpákat, lifteket vagy jelnyelvi tolmácsot jelent. A szabadidős események akadálymentesítése azt jelenti, hogy a tereket és az eseményeket kiszámíthatóbbá és könnyebben érthetővé tesszük, megpróbáljuk megelőzni a szenzoros túlterhelést (zajok, fények, szagok) és minél több piktogramot használunk a helyszínek vagy az elvárt viselkedési formák jelzésére. Szakmai szempontból ezek jelentik a megoldást. Ugyanakkor az akadálymentesítés egyik formája az is, ha lehetőséget biztosítunk az autista (és más fogyatékossággal élő) személyek számára, hogy különféle kedvezményekkel vagy kijelölt látogatási idősávok segítségével látogathassanak intézményeket és programokat. Mindkét formára találunk példákat.

15.2. Kultúra

I. Törvény által szabályozott támogatás

Az autista személyek ingyenes belépésre jogosultak különböző intézményekbe és kulturális eseményekre, mint például múzeumokba, színházakba, koncertekre stb. Magát a hozzáférést a 448/2006-os törvény 21. cikke garantálja:

- Fogyatékossággal élő gyermekek (a fogyatékossági fokozattól függetlenül) ingyenes belépésre jogosultak előadásokra, múzeumokba, művészeti és sportrendezvényekre.
- Súlyos vagy halmozottan fogyatékos felnőttek kísérőjükkel együtt ingyenes belépésre jogosultak.
- Közepes vagy enyhe fogyatékosság esetén kedvezményes tarifák érvényesek, a diákokéhoz és egyetemistákéhoz hasonlóan.

Az ingyenességen túl kiemelt fontosságú ezen intézmények és események adaptálása vagy akadálymentesítése az autista személyek számára, különösen civil szervezetekkel való projektek vagy partnerségek keretében.

II. Példák az akadálymentesítésre

A Help Autism által kezdeményezett „Fedezzük fel együtt a múzeumot” projekt a bukaresti Nemzeti Geológiai Múzeumban valósul meg; ez az első olyan projekt, amely kifejezetten autista gyermekeknek szól múzeumi térben. A biztosított lehetőségek a következők:

- Szenzoros térképek, amelyek jelzik a csendes és alacsony stimulációjú zónákat.
- Szenzoros hátizsákok tapintási, vizuális és hallási ingereket nyújtó eszközökkel a komfortérzetért.
- Adaptált tárlatvezetések, amelyek az autizmus spektrumzavarral élő gyermekek igényeihez igazodnak.
- Pihenőzónák (nyugiszobák) a túlstimuláció kezelésére.
- Szenzoros audit, a tér felmérése az akadályok felszámolása érdekében.

A Bukaresti Nemzeti Színház például minden előadáson 6 ingyenes helyet biztosít fogyatékossággal élő személyek számára. A belépés a fogyatékossági igazolvány alapján történik. Léteznek autizmus-barát előadások is, mint például a Bukaresti Vígszínház kezdeményezése, a „Hunyja le a szemét, és jobban fog látni”. Ez az egyetlen olyan előadás Romániában, amelyet 9 típusú fogyatékossághoz – köztük

az autizmushoz is – adaptáltak. A felkínált könnyítések az állandó fény és nyitott ajtók a mozgásszabadság érdekében, csendes sarkok és szenzoros párnák, jelnyelvi tolmácsolás és élő narráció látássérültek számára, a belépés ingyenes a fogyatékossággal élő gyermekeknek és családjaiknak.

Összegzésként: a különböző kulturális eseményekhez való ingyenes hozzáférést a törvény garantálja, de a gyakorlati alkalmazás intézményenként változik. Emiatt javasolt előzetesen ellenőrizni az intézmény vagy az esemény szabályzatát és lehetőség szerint előre igényelni az ingyenes helyeket.

15.3. Sport

A jogi keret ingyenességet biztosít a sportesemények látogatásához is, a gyakorlati megvalósítás azonban elsősorban a különböző sportszövetségeken, alapítványokon és helyi kezdeményezéseken keresztül történik. A 448/2006-os törvény értelmében a fogyatékossággal élő személyek – beleértve az autista személyeket is:

- Jogosultak az ingyenes vagy prioritást élvező hozzáférésre a sport- és szabadidős tevékenységekhez.
- Jogosultak a fizikai tevékenységek adaptálására a fogyatékossági fokozatuknak megfelelően.
- Jogosultak évente egyszer ingyenes üdülési és pihenési táborra a kísérővel együtt.

I. Szervezetek és lehetőségek a sportoláshoz

Romániában létezik néhány figyelemre méltó, autista személyeknek szóló adaptált sportkezdeményezés, amelyeket főként civil szervezetek fejlesztettek ki. Íme néhány releváns példa:

I. **Body Moves the Brain** (A Help Autism kezdeményezése) Ez egy adaptált sportprogram autista és más mentális fogyatékossággal élő gyermekek és fiatalok számára, amely a bukaresti Casa Soarelui központban zajlik. A tevékenységek köre:

- Adaptált fizikai gyakorlatok, szenzoros játékok, irányított mozgás.
- Úszás, falmászás, interaktív tevékenységek modern eszközökkel (VR, mászófalak, érintőképernyős kijelzők).

Célkitűzések: a motoros készségek, az önbecsülés és az érzelmi egyensúly fejlesztése, valamint egy befogadó közösség létrehozása. A programot az Országos Fogyatékosságügyi Hatóság (ANPDPD) finanszírozza.

II. **Neuroatipic League** (A Román Labdarúgó Szövetség és a Neuroatipic Alapítvány projektje) A Nemzeti Arénában (Arena Națională) zajló projekt keretében létrehozták Románia első, autista gyermekek számára kialakított stadionon belüli helyszínét. A szolgáltatások:

- Szenzoros páholy (skybox): taktilis játékokkal, zajszűrő fülhallgatókkal, szórt fénnyel felszerelve.
- Meccslátogatás barátságos és biztonságos környezetben.

Cél: A neurodivergens gyermekek integrálása a sport- és társadalmi tevékenységekbe.

III. **Special Olympics Románia** az egyik legaktívabb szervezet az értelmi fogyatékossággal élő – köztük az autista – személyek adaptált sportjának népszerűsítésében. Bár az autizmust nem minden esetben tüntetik fel külön a programjaikban, a Special Olympics számos kezdeményezése nyitott és hozzáférhető az autizmus spektrumzavarral élő személyek számára. Tevékenységeik a következők:

- **Részvétel adaptált sportversenyeken:** Országos Special Olympics Játékok, Téli és Nyári Világjátékok, helyi versenyek.
- **Sportágak:** atlétika, kosárlabda, asztalitenisz, úszás, bocce, kajak-kenu, torna stb.
- **Egyesített sport (Unified Sports):** Fogyatékossággal élő és ép személyek egy csapatban játszanak.
- **Társadalmi támogatás:** Iskolai inklúziós programok, tudatosságnövelő kampányok, valamint képzések szülőknek, tanároknak és edzőknek. Emellett támogatást nyújtanak a társadalmi és szakmai integrációhoz is, például érdekérvényesítő (advocacy) és segített foglalkoztatási programok formájában.

15.4. Vásárlás

Egyre több kiskereskedelmi lánc ismeri fel, hogy az autista személyek jelentős célcsoportot alkotnak, viszonylag erős érdekképviselettel, ezért – akár kommunikációs és marketing szempontból is – érdemes kedvezményeket és könnyítéseket kínálni számukra. Ez a fajta akadálymentesítés leggyakrabban az úgynevezett „csendes óra” bevezetésével valósul meg a bevásárlóközpontokban és üzletekben.

Romániában a szupermarketekben bevezetett, kifejezetten az autista és más szenzoros túlérzékenységgel járó neurológiai állapotú személyeknek szánt „csendes óra” kezdeményezés még gyerekcipőben jár. A Kaufland Románia 2018-ban, a Fogyatékossággal Élő Személyek Nemzetközi Napja alkalmából minden üzletében bevezette a „csendes órát”, de azóta ez nem ismétlődött meg. A „csendes órát”

hetente kellene alkalmazni a szupermarketekben, egy pontosan meghatározott időintervallumban. Ennek az időszaknak a jellemzői a következők kellene, hogy legyenek:

- Tompított világítás,
- A háttérzene kikapcsolása,
- A hangosbemondók használatának mellőzése,
- A pénztárgépek zajának csökkentése,
- Az alkalmazottak tevékenységének korlátozása (például árufeltöltés szüneteltetése) a nyugodt környezet megteremtése érdekében.

15.5. Praktikus tanácsok

- Tudjuk, hogy néha kihívásnak tűnhet elindulni otthonról egy autista gyermekkel vagy felnőttel. Kiszámíthatatlan helyzetek, zajok, tömeg – mindez aggodalmat kelthet. Éppen ezért szeretnénk önöket bátorítani: merjenek kimozdulni!
- Mindig készüljenek fel előre a programra: keressenek képeket, beszélgessenek róla, és ha lehet, nézzék meg együtt az interneten, hogy hová mennek, mennyi ideig maradnak, körülbelül mi fog ott történni, és mit fognak ott csinálni.
- Egy zajszűrő fejhallgató óriási segítség lehet a zsúfolt és zajos helyeken. Ráadásul manapság mindenki visel fülhallgatót, így egyáltalán nem fognak kitűnni a tömegből.

Az, hogy időnként kilépnek a megszokott otthoni környezetből és emberek közé mennek, segít a család minden tagjának megtalálni a helyét a társadalomban. Ezek a helyzetek segítik a szociális készségek fejlődését, az új szabályok elsajátítását, és megelőzik, hogy önök vagy családtagjuk elszigetelődjenek a világtól. A legfontosabb, hogy minden lépésnél tartsák szem előtt a családtagjuk saját ritmusát és igényeit. Ne csüggedjenek el, ha egy program nem sikerül elsőre vagy nem lesz tökéletes. Már maga a próbálkozás, a bátorság, amellyel megmutatják a világnak, hogy önök is a részei, hatalmas győzelem.

15.6. Jogi keret

I. A jogszabályok összefoglalása

II. Törvények listája

- **448/2006-os törvény:** garantálja az ingyenes belépést az előadásokra, múzeumokba, művészeti és sportrendezvényekre.
- **2025. évi 135-ös törvény:** a testnevelésről és sportról szóló 69/2000-es törvény módosításáról és kiegészítéséről, amely egyértelmű rendelkezéseket vezet be a fogyatékossággal élő személyek sportjának támogatására vonatkozóan.

Források

1. https://intransigent.ro/legea-sportului-modificata-acces-sporit-si-drepturi-garantate-pentru-sportivii-cu-dizabilitati/

2. https://www.nonguvernamental.org/ong/help-autism-dezvolta-un-program-de-sport-adaptat-pentru-copii-cu-dizabilitati/

3. https://autismromania.ro/resurse/drepturi-legislatie/facilitati-beneficii-sociale/

4. https://sustenobil.ro/2024/09/11/body-moves-the-brain-program-de-sport-adaptat-pentru-copii-cu-dizabilitati/

5. https://specialolympics.ro/

6. https://www.nonguvernamental.org/comunitate/kaufland-romania-solidar-cu-persoanele-cu-autism/

Hogy megmutassátok a világnak, hogy ti is a részesei vagytok.

Az, hogy időről időre kimozdulunk a megszokott otthoni környezetből, és emberek közé megyünk, segít abban, hogy a család minden tagja megtalálja a helyét a társadalomban. Ezek a helyzetek segítenek a **szociális készségek fejlesztésében,** az új szabályok elsajátításában, és abban, hogy se a családtagotok, se ti ne szigetelődjetek el a világtól.

Az a legfontosabb, hogy minden lépésnél a saját tempótokat és a családtagotok igényeit tartsátok szem előtt. Ne érezzétek magatokat rosszul, ha egy program nem sikerül elsőre vagy tökéletesen. A próbálkozás, a bátorság, hogy **megmutassátok a világnak, hogy ti is a részesei vagytok, már önmagában is hatalmas győzelem.**

COMPASS